

Šoli, mladini

in učiteljstvu!

Slovenski učitelj

*Glasilo jugoslovanskega
krščanskega učiteljstva*

Urednik F. Fabinc

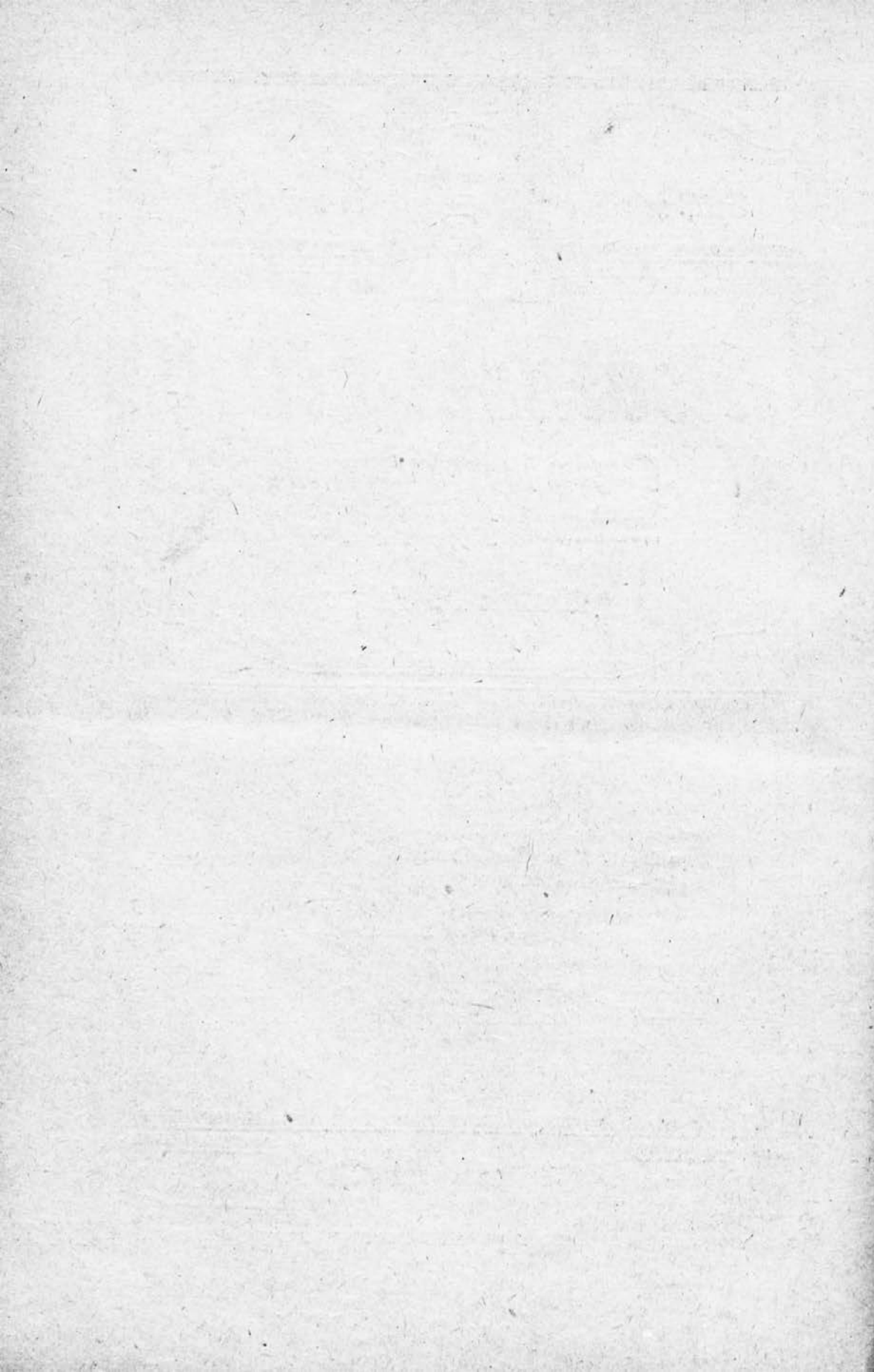
Vsebina:

Socialna pravičnost v šoli. F. Fabinc	49
O pazljivosti. (Konec.) Janko Polák	51
Pogled razaj in naprej. Nadzorska študija. K. Simon	53
Krajevna kronika. A. Kržišnik	55
O bistvu in razvoju pouka. Fort. Lužar	56
Moderna bolezen. A. Čadež	61
Kultura in književnost	63
Zapiski	64
Društvena in stanovska kronika	66

Leto XXI.

1920

Štev. 3.

SLOVENSKI UČITELJ

GLASILO JUGOSLOVANSKEGA KRŠČANSKEGA UČITELJSTVA

LETO XXI.

LJUBLJANA, 15. marca 1920.

ŠTEV. 3.

Socialna pravičnost v šoli.

F. Fabinc.

Zgodovina človeškega rodu je zgodovina boja med krivico in pravico. Tako je bilo v stari Grški in nič bolje v vsemogočnem rimskem imperiju. Plebejec je moral v vseh vekih priboriti košček pravice z bojem, kajti patricij je živel lažje od krivice. To stanje je bilo čisto vzporedno z naziranjem starega sveta o človeški vrednosti. Šele misel o neumrjoči duši je mogla biti predhodnik človeške enakosti, pravice in ljubezni. In če se postavim danes na stališče materijalizma, na stališče Darwina, očeta moderne naravoslovne vede in priznam njegov nauk o zmagi močnejšega nad slabejšim, najkrutejši naravni zakon, ki ga je mogel zamisliti človeški duh in kateri naj vlada z železno, neizprosno roko nad vsemi živečimi bitji, potem je obsojena velika večina človeštva v brezkončno trpljenje, v neizogibno socialno bedo. Slabejši podleže močnejšemu . . . Čemu vsa borba, zakaj bi segal navzdol, da pomagam morda sosedu navzgor? V vseh svojih konsekvencah mora privedi to naziranje v popolni fatalizem. Logični zaključek je samo individualizem, subjektivizem, tedaj egoizem z vsemi svojimi posledicami. Maks Stirner s svojim delom »Poedinec in njegova lastnina« bi obveljal. Naše delo, zlasti delo, ki ga mora vršiti šola v vzgojnem in poučnem oziru, bi bilo izpodkopano in tudi brezplodno. Ničevu, bi dejal ruski nihilist. Potem bi bila upravičena jeza našega prosvetnega ministra Pavla Marinkovića nad učitelji, ki so naučili ljudi premišljevati o milijonih. Zakaj bi vzbujal duhove, ki so obsojeni na smrt, zakaj bi kazal na solnce, katerega ne smejo nikoli ugledati. Vse betežni in ubogi, izkoriščani, tlačeni, revni in brezpravni so od svojega rojstva postavljeni na začrtano pot trpljenja, žalosti in solz. Objokane oči so njihov življenski delež, ker naravni zakon pravi, da slabeyši podleže močnejšemu. Ne in stokrat ne! Čemu potem vzgoja? Ne rabimo njenega dela in njenih problemov. Obsojili bi sami sebe na smrt, če bi samo za trenutek priznali ta princip. Šola je potem samaobsebi nepotrebno zlo. Absolutne pravičnosti najbrž človeški rod nikoli ne doseže, ker vedno bo nekaj zapostavljenih, toda stremiti moramo vsaj za relativno. To je zopet ena izmed temeljnih točk, ki upravičujejo obstoj šole in ji dajejo njeno idealno smer. Le v idealizmu je moč šole in pogoj za njeno zmago. Nikoli se ni še toliko govorilo o prosveti in potrebi šolstva, a tudi nikoli še ni bilo večje nevarnosti za njen obstoj kakor danes. Materijalistično naziranje prevzemajo množice, ki jim je bilo vsaj dosedaj tuje. Današnjemu svetu prednjači pohlep po

bogastvu in uživanje materijelnih dobrin ni več samo bolezen poedinca, ampak najširših slojev, ki jih je vojna seznanila z novim svetom, katerega prej niso poznale. Ta svet pa je v svojem jedru sovražen tistemu, kar ustvarja ali bi vsaj morala ustvarjati šola. Ne vem, če se učiteljstvo in vsi, ki se zanimajo za šolo, te nevarnosti zavedajo. Vsi smo polni besedi o prosvetnjaštvu in napredku. V vsem pa je nekaj romantike. Kaj je prosveta in kaj napredek in še več — kam pridemo s to prosveto in tem napredkom, ki ga pravzaprav ne zna nihče orisati in opisati. Pisatelj Emila je imel morda nekdanj podobne misli, a jih ne sprejemem. Verujem v poslanstvo šole in njeno misijo, ker verujem v neumrjočo človeško dušo in zato njeno delo ni in ne more biti brezplodno. Ako ne priznam tega, tudi drugega ne morem. Potem je samo mogoče: na eni strani izvoljeni in osrečeni, na drugi strani pa zaznamovani in obsojeni. In še to: v tem slučaju smo nepotrebni in naše delo tudi...

Otroka imamo v roki. In danes je lepota samo še v otroku. Od tu pelje pot navzgor. Če bi te poti ne bilo, je človeški rod obsojen na smrt. Otroški svet je odsev človeške družbe, kakršna bi morala biti in o kakršni se upamo sanjati samo v utopijah. Ne pozna diferencijacij, ne pozna družabnih razlik, iz katerih se poraja toliko gorja in nešteto socialnih krivic. Socialnih krivic! Da, ker ni socialne pravičnosti. Samo nekaj bi je rabili in marsikaj bi bilo drugače. Krivica rodi krivico in veriga se vleče, kakor pravi pesnik: *Das ist der Fluch der bösen Tat*... Tu je kos, in sicer najlepši kos učiteljevega dela. Učitelj vzor socialne pravičnosti v šoli! Nekoč sem slišal otroški razgovor: »Zakaj ima X. same prav dobre, saj druge bolj znajo, pa jih nimajo?« To je greh, in sicer največji greh. Zastrupljeno je ozračje, ki ga vdihava mladina. Svetopisemske besede o mlinskem kamnu bi se lahko izvršile nad vzgojiteljem, ki je pozabil, da je s svojim početjem začel rušiti podlago bodočnosti, ki jo moramo graditi na temeljih socialne pravičnosti. Kaj hočem povedati? Kar je že v mladini podano, je treba hraniti in gojiti pri mladini, ki še ne pozna socialnih razlik in vsled tega ne socialnih krivic, ki so prvotni vzrok nešteti družabnih borb. Kristus je ljubil gobavce, ubogegega Lazarja, povedal je priliko o Samaritanu in tudi Marije Magdalene ni zavrzel... Komu naj se obrača ljubezen? Tistim, ki so razžaljeni in ponižani, kakor pravi Dostojevski in onim, ki so na dnu, kakor bi rekel Gorki. Mlademu rodu je treba vcepiti čut socialne pravičnosti, ki naj postane večna pesem vsem generacijam po poti, ki pelje navzgor. Krivica ne bo izginila, ker slabega v človeški naravi nikoli ne ugonobimo, a gojitev socialne pravičnosti je najlepša pot, ki pelje k ozdravljenju krivičnega družabnega reda. Verujem v moč vzgoje, zato sem pisal o tem.

O pazljivosti.

Janko Polák.

(Konec.)

Ker se mi dozdeva, da me ta in oni ob izrazu — posebno izrazit položaj učencev in učenk — ne bode umel docela, če ga ne domislim eksperimenta, ki ga je izvršil neštetokrat z učenci in učenkami že sam, zaraditega hočem tega in onega opozoriti na ravnokar omenjeni eksperiment. Gotovo je že ta in oni pokazal učencem in učenkam kako sliko? — In kaj ste opazili? — V razredu je vstalo vrvenje kot v panju čebel, če dregneš vanj; prvi obračajo proti podobi glave, drugi iztezajo vratove, tretji zapuščajo svoje prostore itd. In to vrvenje je uvod v posebno izrazit položaj, t. j. v položaj pazljivosti; s tujko — v atencijonelni položaj. Gotovo ste že tudi opazili, da ta položaj učence in učenke kmalu izmuči; vzrok temu tiči gotovo v tem, da trpi v atencijonelnem položaju muskulatura, t. j. mišičevje učencev in učenk več, nego pa ob kakem drugem delavnem položaju. Ne govorimo torej neopravičeno o — napeti pazljivosti. Da dobijo za atencijonelni položaj truplo, glava, oko itd. določeno stališče, morajo izvesti učenci in učenke potrebne kretnje — omenil sem jih že zgoraj, ko sem govoril o vrvenju v razredu — in te kretnje imenujemo kretnje v dobavo položaja za pazljivost; s tujko — kretnje atencijonelnega položaja. Seveda so te kretnje drugačne, če deluje oko, nego pa takrat, kadar deluje uho; in zopet vsakokrat drugačne, kadar delujejo okus, vonj in tip. Važno se mi zdi, da omenim, da pri človeku, ki vidi, spremlja kretnjo tipa tudi kretnja vida; pri slepem človeku pa tega ne opazimo.

Kadar pa je zaposlena pazljivost z občutki v mišicah, kitah in členkih, ne opazimo zgoraj navedenih kretenj; isto velja takrat, kadar je zaposlena pazljivost z občutki naših notranjih organov. Fiksiranje z očmi je v vseh teh slučajih takorekoč izključeno. Pač pa opazimo tudi v vseh teh slučajih nekako izražanje pazljivosti; in to izražanje pazljivosti je podobno onemu, ki ga zasledimo ob obnovnih, t. j. reproduciranih dogodkih. Iz dosedaj povedanega sledi, da je potom kretenj atencijonelnega položaja podano jako ugodno razmerje med mikom in dotičnim organom, ki sprejme mik. Razvidno pa je tudi, v kakem razmerju so telesne kretnje z dušnim življenjem, t. j. prve so drugemu podrejene.

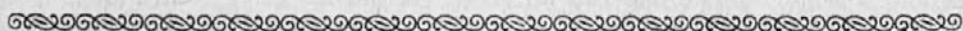
Drugačno pa je vidno izražanje pazljivosti takrat, kadar je zaposlena pazljivost z notranjimi dogodki, n. pr. takrat, kadar iščem odgovor na stavljeno vprašanje itd. V tem slučaju so miki takorekoč izključeni; izključena je tudi raba tega in onega čuta in samoposebi je umljivo, da tu ni treba atencijonelnega položaja in tudi ne kretenj atencijonelnega položaja. Seveda, tudi ob tem ni kretanje oči in glave docela izključeno; izključene tudi niso izpremene; a važno je to, da te kretnje nimajo značaja kretenj atencijonelnega položaja in ob tem tudi ni nikakega razmerja med čutnim organom, mikom in mikovnim objektom. Pogled je res uprt na kak zunanji objekt, toda izraz oči nam pove, da oči ničesar

ne fiksirajo, ničesar ne opazujejo. Res je tudi, da opazimo, da hiti pogled na vse strani, da obliči zdaj tu, zdaj tam itd. Kakšen pomen pa ima ravnokar omenjeno skakanje pogleda? — Lahko je mogoče, da hočemo s tem zabraniti razmerje med mikom, mikovnim objektom in dotičnim čutnim organom. Bolj verjetno pa je, da vpliva na to kaka nova predstava, nova misel itd. Dušni izpremeni odgovarja torej zunanja telesna kretnja. Verjetno je to posebno zaradi tega, ker opazimo nekaj podobnega tudi ob pazljivosti, ob kateri delujejo čuti. Ob opazovanju kakega predmeta ne odvrnemo od njega pogleda prej, preden nismo opazovanja dokončali. Šele potem, ko smo opazovanje dokončali, nastopi nova kretnja atencijonelnega položaja. In zaradi tega lahko opravičeno sklepamo, da tudi v zgoraj omenjenih izraznih kretnjah beremo, da se v notranjosti nekaj godi, nekaj izpreminja. Torej notranja pazljivost se opazovalcu ne kaže potom atencijonelnega položaja in tudi ne potom kretenj atencijonelnega položaja, pač pa v atencijonelnem izrazu in v tozadevnih izraznih izpremenah.

4. Kaj opazimo v nas samih? — V nas samih opazimo v stanju pazljivosti predvsem občutke v mišicah, v členkih in tudi na koži, kot n. pr. na čelu itd. In to je umljivo samoposebi; zakaj če opazi opazovalec na nas kretnje, gotovo moramo mi sami v prvi vrsti doživeti občutke, ki jih povzročijo ravnokar omenjene kretnje. Ali pa moremo te kretnje in to napetost, ki jo opazujejo na nas drugi, imenovati pazljivost? — Če pritrdimo temu, moramo pritrditi tudi temu, da mora biti pazljivosti toliko vrst, kolikor vrst je ravnokar omenjenih kretenj. Tako naziranje pa bi nas privedlo do zaključka, da je pazljivost nekaj povsem zunanjega. Sicer pa tudi res ni, da ni pazljivosti brez kretenj. Saj smo mi sami lahko čisto mirni in premikajo se lahko predmeti pred nami. Resnica ob vsem tem je samo to, da so atencijonelni položaj, kretnje atencijonelnega položaja, atencijonelni izraz in tozadevne izrazne kretnje vidni simptomi, t. j. znanilci pazljivosti, a nikdar ne pazljivost sama. Ume se, da velja vse to tudi v zgoraj omenjenih občutkih. Dospeli pa smo tem potom tudi do zaključka, da pazljivost ni nič dušnega, temveč da je ona le nekaj duševnega, in sicer je ona telesno, t. j. fiziološko delovanje, t. j. funkcija možgan. Ona je torej res nekaj pozitivnega, a ta pozitivnost ni dušna — kot občutek in čuvstvo — temveč je duševna, in med dušnim in duševnim ni razlike samo v besedi, temveč je razlika tudi v pomenu. Dušno je samo to, kar v svoji zavesti res lahko neposredno doženemo in v dognanem tudi lahko kaj izpovemo. Pazljivosti pa ne doživimo neposredno dušno; zakaj pazljivost je zmožnost, t. j. ona je duševna moč, katere bistvo moramo šele iskati, katero le z iskanjem lahko doženemo in kateri šele potem, ko smo jo dognali, izpovemo lahko to in ono.

5. In kaj pravi k vsemu temu Viljem Wundt? — On je mnenja, da tiče telesne osnove pazljivosti v možganski kožici v območju čela. Ume se, da je to samo domneva, t. j. hipoteza, a Wundtova domneva ni kar iz trte izvita; zakaj ob nji obrazložimo naše dosedanje trditve o pazli-

vosti še najlažje in ona ni v nasprotju z nobeno dosedaj dognano resnico v tem oziru; zakaj v območju možgan okoli čela ni ne motornih in ne senzornih središč. A to je za zgoraj omenjeno domnevo velikega pomena; zakaj znano je, da se obrne pazljivost lahko na vsak poljuben dogodek, pa naj se je ta porodil v kateremkoli senzornem središču. In kaj sledi iz tega? — Da morajo biti zveze med atencijonelnimi središči, t. j. središči za pazljivost in pa med senzornimi središči. In te zveze so anatomskim potom tudi dognali; zakaj če je pri tem ali onem človeku dognana slaboumnost, je v območju možgan okoli čela, t. j. v dotični možganski kožici najti gotovo kak nedostatek. In ker je razumnost zavisna od pazljivosti, zaradi tega tudi Wundtova domneva o telesnih osnovah pazljivosti ni kar iz trte izvita. Sicer pa so dognali tudi pri živalih dejstvo, da so one tem razumnejše, čim bolj so jim razviti možgani v območju čela. Pa vzemimo slučaj, da bi tekom let — kar tudi ni nemogoče — Wundtovo domnevo o telesni osnovah pazljivosti ovrgli. Nič ne de; zakaj s tem, da bi morali iskati pazljivosti novo telesno osnovo, bi še nikakor ne bila ovržena trditev, da je pazljivost nekaj duševnega in ne dušnega, t. j. iz pomote Wundtove bi še nikakor ne sledila pomota Messmerjeva.

Pogled nazaj in naprej.

Nadzorska študija. K. Simon.

Učitelji in nadzorniki smo popotniki; a naša pot nas ne vodi čez hrib in plan, temveč mimo duš, src, nazorov, načel, stremljenj i. t. d. Tudi na taki duševni poti je potrebno, da se popotnik včasih ustavi ter pogleda nazaj v dolino preteklosti in na hribe bodočnosti.

Torej ustavimo se in pogledjmo nekoliko na naše duševno polje!

V teku zadnjih 7 do 10 let je bilo v našem šolstvu mnogo valovanja in mnogo izprememb. Ta čas lahko delimo v 4 povsem različne dele:

1. predvojna doba do 15. julija 1914,
2. doba svetovne vojne od 15. julija 1914 do 1. novembra 1918,
3. doba preobrata in vstajenja od 1. nov. 1918 do 15. jul. 1919, in
4. od tega časa dalje doba mirnega razvoja in preureditve

vsega šolstva.

Vsaka teh dob se bistveno razlikuje od druge; naravno tedaj, da je moralo biti tudi nadzorovanje temu primerno različno.

V predvojni dobi se je šolstvo vkljub vsem takratnim težavam razvijalo precej naglo in ugodno. Učiteljstvo se je z vnemo poprijelo novejših strokovnih načel, je razmotrivalo in preizkuševalo novejša učna metode, se vestno poglobljalo v učne predmete ter izkoriščalo pri pouku in vzgoji vse pridobitve. Brezdvomno bi bil ta napredek še razveseljivejši in izdatnejši, ako bi učiteljstvo takrat ne trpelo v gmotnem oziru in ko bi ga ne ovirale še druge takratne neprijetnosti.

V tej dobi je bilo lahko dajati dobre strokovne nasvete in navodila in tudi okrajne učiteljske konference so lahko obravnavale in določevale skupne in enotne smernice za poslovanje, pouk in vzgojo. Vzklili so razni podrobni učni načrti, šolski redi i. t. d. Šolska mladina je veselo napredovala, učiteljstvo pa vidno pridobivalo na naobrazbi, spretnosti in veljavi. To izpričujejo razni zapisniki.

Temu nasproti pa je v vojni dobi vidno nazadovalo vse šolsko delo. Vpoklicanje učiteljev v vojno službo je pogosto povzročalo menjavanje in tudi nedostajanje učiteljstva, razne olajšave so napravile silno nereden šolski obisk, nastopilo je nedostajanje hrane, kuriva in obleke, mnogo šolskega časa so učiteljstvu in šolski mladini vzele razne vojno-pomožne prireditve, učiteljstvo je moralo sodelovati pri najrazličnejših popisovanjih, preživljanskih odborih i. t. d. Vse to je od dne do dne huje krčilo pravo šolsko delo.

Otroci so postajali čimdaljebolj brezbrizni, nesodelavni, nepazljivi, neredni, topi in nevedni. Tuintam se je pojavila surovost, beračenje, bolezen, kletev, tatvina i. t. d. To strašno nazadovanje so zelo pospeševali vojaški pohodi, nastanitve vojakov v šolah in domovih. Mnogo reči je izginilo v šolah, v nadomestilo pa so prišle uši in druge nadležnosti. Kdo bi se čudil, ako je v tem času temu in onemu šolniku upadel pogum ter ginila dobra volja do stanovskega dela!

Jasno je, da se je v tej dobi moralo šolsko delo omejiti na bistvene potrebe. Učiteljstvo in nadzorniki so se naporno trudili, da bi vzdržali vsaj nekaj reda ter otroke naučili vsaj čitanja, pisanja (spisja) in računstva. Manj važni predmeti so se morali deloma ali pa tudi popolnoma zapostaviti, da se je pridobilo na času za važnejše predmete. Rešilo se je, kar je bilo rešiti mogoče! Pretežna večina učiteljstva je požrtvovalno in silno trpeče zadostovala svoji nalogi povoljno. Le malo jih je bilo, katerih se je oprijela duševna in telesna potrtost takó zelo, da potem ni bilo povoljnega uspeha. — Ali je bilo v tej dobi mogoče dajati pravih strokovnih, podrobno metodičnih nasvetov in navodil? Ali bi se moglo učiteljstvo ravnati po njih? — Vse duševno delo je prišlo na neko mrtvo točko.

Z državnim preobratom je končno vendarle zasijala dolgo in težko pričakovana nova doba; s 1. novembrom 1918 se je pričela doba preobrata in vstajenja. V novembru in decembru 1918 je sicer še vladala neka negotovost in bojazen pred kakim strašnim navalom. Vendar se je vidno dvigal pogum in veselje do življenja in obstanka. S povratkom delavnih moči se je takoj večalo delavno gibanje v domovih in šolah. Nekako od 1. januarja 1919 dalje se je splošno pričel vračati red v vseh ozirih.

Šolski obisk je postajal vedno rednejši; vsled tega se je tudi zopet poživila precej mrtva otroška duša. Povračalo se je staro sodelovanje in sprejemljivost. Učni in vzgojni uspehi so rastli prav razveseljivo. K temu vstajenju je kar največ pripomoglo ravno takrat zdatno izboljšano

gmotno stanje učiteljstva. Učiteljstvo je vobče doseglo vse, kar si je želelo; zato se je tudi takoj s podvojeno silo posvetilo poklicnemu delu. Zgodilo se je čudo: do 15. julija 1919 so iz šol izginile skoraj vse vojne posledice in učni in vzgojni obrat se je dvignil skoraj na normalno stopnjo! Poleg tega je bilo preurediti nekatere učne predmete, šole in oddelke. Nastajale so nove šole, novi oddelki in razredi.

Dasi je nastopila doba vstajenja, se pa takrat vendarle še ni bilo mogoče baviti z globljim razmotrivanjem strokovnih zadev, zlasti ne s podrobnimi metodičnimi in podobnimi vprašanji. Prva in najvažnejša naloga učiteljstva in nadzornikov je bila pač upostavitev vsestranskega reda, odnosno ustanovitev podlage k temu; in temu se je zadostilo v polni meri.

Od 15. septembra 1919 dalje vlada doba zopetnega mirnega normalnega dela, doba vsestranskega razvoja in korenite preuredbe vsega šolstva. Nadzorniki in učiteljstvo razvijajo vse svoje duševne sile v ta namen. Ni dvoma nad uspehom tega mogočnega duševnega vzleta. Naj bi vse to bilo v slavo in korist naše domovine in našega naroda!

Krajevna kronika.

A. Kržišnik.

Vsak kraj, tudi najmanjši, ima svojo zgodovino. Za mesta, trge in druge večje kraje jo najdemo od strokovnjakov lepo sestavljeno v posebnih knjigah in knjižicah, po katerih je treba samo seči. Ne tako v manjših krajih, v kakoršnih mora službovati pretežna večina naših tovarišic in tovarišev. Raztreseni so kaki zgodovinski drobcji po raznih historičnih delih in spisih, na katere dostikrat le slučajno naletimo, ali pa se nahajajo tudi le v ustnem izročilu.

Imamo sicer na vsaki šoli »Šolsko kroniko«, ki nam pa podaja le delno sliko kulturnega razvoja dotičnega šolskega okoliša. Ne najdemo pa v njej splošno zgodovinskih podatkov, ki so za uspešen domoznanstven pouk neobhodno potrebni.

Kako mučno je za učitelja, ako pride v nov, doslej mu popolnoma neznan službeni kraj in mora zgodovinske podatke, pravljice i. t. d., ki se nanašajo na dotično okolico, šele nabirati in iskati — dostikrat brez znanih virov, ker se njegov prednik morda za to sploh ni zanimal ali pa je odšel z njim vred tudi ves zgodovinski zaklad, ki si ga je mogoče v dotičnem kraju nabral.

Za novinca je tako nabiranje tem težje, ker mu je kraj tuj, ljudje neznani in ker so take stvari — posebno če šola ne vrši svoje dolžnosti — med ljudstvom vedno bolj izgubljajo in pozabljajo. Brez poznavanja domače zgodovine je pa vsak uspešen domoznanstven pouk nemogoč. Šele iz bližnjega poznavanja svoje ožje rodne grude se rodi prava in naj-

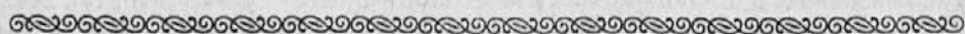
čistejša ljubezen do domovine, katero moramo gojiti v najvišji meri. Na podlagi domače zgodovine, izhajajoč od nje, je otroku šele mogoče razumevanje splošne narodove in svetovne zgodovine.

V vsakem šolskem okolišu ali niegovem obližju se nahaja kak starodaven grad, mogoče že v razvalinah, ali pa se dobi samo še kaka sled o njem. Koliko snovi nam podaja o razmerju med kmeti in graščakih, o klativitezih, o turških pohodih i. t. d. Koliko pravljič in bajk se nanaša nanje! Tuintam se nahajajo še prazgodovinski sledovi. Mnogokrat se da iz krajevnih imen posneti kako zgodovinsko zrno.

V zmislu koncentracije se mora zvezati z domoznanstvenim poukom tudi prirodoznanski pouk. Geološke (rudosledi!) in sploh vse prirodoznanske posebnosti okolice morajo biti učitelju znane, ako hoče uspešno poučevati.

Vsega tega pa učitelj ne more proučiti in zbrati v kratkem času, za to so potrebna leta. Ako se v kakem kraju učne moči še pogosto menjavajo, si lahko predočimo, da o stvarnem domoznanstvenem pouku na dotični šoli ne more biti govora. Da torej ne bo treba vsakemu novodošlemu tovarišu ali tovarišici začeli vse delo nanovo in da se ne pozgube zgodovinske drobtine in pravljičice, naj bi bila na vsaki šoli vpeljana kakor »Šolska kronika« posebna uradna knjiga, ki bi se lahko imenovala »Domača zgodovina«, »Krajevna kronika«, ali kakorkoli, ime je pač postranska stvar, ki naj bi vsebovala vso gori omenjeno zgodovinsko in prirodoznansko snov. Morala bi se vedno izpopolnjevati in nadaljevati.

Pred našimi očmi se vrste v vsaki vasi zgodovinski dogodki, ki nimajo tesne zveze s šolo, zato jih ne zapisujemo v »Šolsko kroniko«. Nam se zde mogoče brezpomembni, ker doživljamo dnevno važnejša dejstva svetovnega pomena, toda v poznejših letih, zanamcem, bodo pa zelo zanimivi, ker se vrše v domačem kraju; zato zabeležimo vse take prijave v »Domačo kroniko«, da se otmo pozabnosti. Svetovna vojna nam daje nebroj snovi, posegla je pač v vsako kočo. Imenujem nabiranje podpisov za deklaracijo, kot prvi razmah našega narodnega osvobojenja. Posebno zanimivi so bili pojavi ob avstrijskem polomu v vsaki vasi, posebno še ob železnicah in glavnih cestah. Marsikaj ne bo ostalo le lokalnega pomena. Mnog zgodovinopisec se bo v poznih letih še naslanjal na naše zapiske. V prvi vrsti pa bo »Domača kronika« bodočim učiteljem bogat vir, iz katerega bodo črpali najzanimivejšo snov za domoznanstveni pouk.

O bistvu in razvoju pouka.

Fort. Lužar.

Velika množina človeške duševnosti je navezana na zunanji svet. Vid, sluh in drugi čuti kažejo, v kako razkošni meri je osnovano življsko delovanje za medsebojnost sveta in lastnega bitja ali lastnega »jaza«. Zavest, spomin, hotenje, domišljija, nagibi in druge duševne moči zaželijo

ali so vobče pripravljene pridobiti ter spojiti in oblikovati kake posameznosti v novo jasno celoto. Težnja po pomnožitvi spoznanja, pojasnila ali pouka v raznih zadevah ali rečeh se enako dosledno pojavlja in utemeljuje, kakor sploh potreba po navadnem medsebojnem razgovoru (poročanju, vpraševanju, sporazumevanju) z različnimi osebami, oziroma čutnem stiku z bližnjim predmetom. Pouk nastopa z namenom, da se doseže po nekem načrtu poseben smoter. Ker se s poukom zanesljivo nekaj pridobi in si človek z vsako boljšo izkušnjo nekako okreпча samozavest, je čestokrat opaziti pri poučevalcu nekak optimističen občutek do vsakterega enakega uspeha. Starši čutijo to pri svojih zdravih otrocih in zato nadaljujejo s poukom in vzgojo po svojem prepričanju. Z nekim zadovoljivim in ponosnim čuvstvom naglašajo še drugim, kako njih otrok že vse zna, ter smatrajo preradi v neki samoprevari svoje uspehe za absolutno vzgojno sredstvo tudi pri odgoji otrok drugih družin. »Tako mora biti, tako naj se dela, jaz pa tako naredim —« predstavljajo drugim svoje subjektivno mišljenje, zraven pa devljejo še — kakor za druge reči — kategorično v nič slučajne neuspehe drugih. Vendar pa tega optimističnega naziranja ne moremo docela zametavati, ker leži v nekem razmahu in obstanku življenja ter je v bistvu nekak prirojen — družabno sicer ne vselej zadovoljiv — pripomoček za varstvo in naobrazbo naraščaja.

Izkušnja (ki je tolikrat pouk naše notranjosti od zunaj) pa kaže vsakemu, ki je imel količkar več opraviti s tujimi otroci in ljudmi, da vendar ne gre vse tako gladko s poukom, kakor se navadno misli. Individualnost in okolica otrokova stavita tu svoje meje, a čuti (telesne varstvene postojanke) previdno odklanjajo vse, kar je prehudo za kako premembo duševnosti. Medtem ko tu kaj zaleže materina govorica, je tamkaj ista »bob ob steno«. Naravna sila prilagodenja ustvarja s svojimi mnogoterimi vtisi trajno navado, iz katere je treba s trudom naravnati drugačno pojmovanje in drugo smer bitja. Občutki, da se pri vsakem otroku vse takoj in na lep način doseže, se morajo mnogokje umakniti množini nasprotnih izkušenj. Enako tudi težave pri pouku odraslih niso majhne. Govorniki uglednih narodov so se trudili »z uma svetlim mečem« priboriti ljudstvu, da to in ono izpregleda; a pesnikov izraz, da je »velik« tisti, ki »rojacom svojim kaže pot iz sužnjega mraku«, nas tudi spominja na enake napore pred uspehom.¹

Kljub vsem slabim izkušnjam pa iščemo še nadalje pota (sredstev) in primernih oblik za dober pouk. Na roke gre tu posebno vaja, katera omogoči, da se nauk najbolje vsadi ali vcepi na namenjenem kraju. Pri tem pridemo na razpotje. Pot imamo, da večkrat kaj ponovimo in prepustimo uspeh kolikor mogoče vaji (večkratnemu delu), ali pa iščemo

¹ Naš Gorenjec se izraža v takih prilikah: »pa mu dopóv, če mu moreš«. Dopóv = dopovédj. Dopovedati je dober izraz za nemško »unterrichten«, kar izvajajo Nemci za medsebojno izmenjavo misli (enako kakor »rechnen« iz starejšega »rechan« = govoriti). Staro-nemško »rahha« pomeni govor; primerjaj: Bericht, Nachricht. — Zvezo v prajeziku tvori slovansko »rek, rekati, reči, rijeti« in sloni na aoristu »rijeh«, staroslovensko »rěhъ«. (Miklošič, Etimolog. Wörtb. d. slav. Spr. ad »rek«.)

pogoje, da isto dosežemo z enkratno besedo in z enkratnim delom. Pri uradih vidimo, kako se pazi, da je z enkratnim naročilom zadeva urejena. Vojak je navajen povelja oziroma prepovedi, ki jih je enkrat čul, natančno obdržati in ne šele pričakovati večkratnega ponovila; a vsak govornik, ki pred množico nastopi, se potruji, da bo z enkratnim govorom dosegel svoj namen in si dejal: rekel sem.

Namenu prikladna gojitev govora je prišla že pri starih narodih kot pouk v šole in sicer največ zaraditega, ker se je smatralo za najgotovjše, da se s prav vzporejenim govorom (n. pr. po starem pregovoru: *bene docet, qui bene distinguit* — dobro uči, kdor dobro razlaga) s slovnico in stilizacijo namreč, vse opravi. Zadostni uspehi tudi s tem niso povsod nastopili, zato se je skušalo s pripomočki podpreti, kar se ni dalo prepričati z besedo. Zaslovel je (l. 1657.) Komenskega »*Orbis pictus*« (»Svet v slikah«) in s tem realna utemeljitev nazornega šolskega pouka. Umetna učila so se vedno bolj izpopolnjevala, abstraktnost opuščala in knjiga, ki je doslej veljala za središče pouka, je stopila nekoliko — pri nekaterih predmetih celo popolnoma — v ozadje.

Rešitvi vprašanja, da bi se kak smoter pri šolskem pouku z enkratnim nastopom, ali v obsegu neke majhne (kakor pravi Ziller) metodične enote (n. pr. za čas 1 ure) dosegel, so se dokaj približali oni šolniki, ki so pol (metodo) pouka stopnjevale smotreno (sistematično) določili in učno snov logično razporedili na več stopenj kakor Herbart, Ziller, Königsbauer, Sommert, Zenz in drugi. Z dušeslovjem in etiko se je odločil modroslovec Herbart to strogo znanstveno opredeliti (definirati) ter se je pri tem naslanjal na mnoge Pestalozzijeve izkušnje. V svojem spisu »*Allgemeine Pädagogik*« (iz l. 1806.) ima odstavek o učnih stopnjah ter prične s citatom iz Homerja, kako se Odisej v pripovedovanju (v 9. spevu) vprašuje proti kralju Alkinovu: »Kaj poprej, kaj potem in kaj končno naj tebi povem?« Sicer pa pričenja nadalje Herbart: »Kaj naj sledi drugo za drugim in eno v drugem, — kaj pa naenkrat in vsako z lastno in prvotno močjo: to velja za vse opravke, kjer je velika različnost zapletenih naredb. Vedno moramo od več strani obenem začeti, vedno pa marsikaj s prejšnjim pripraviti.« Potem navaja artikulacijo (razčlenjenost) ali štiri stopnje pouka: jasnost, zvezo, sostav in vajo (v izvirniku: *Klarheit, Association, Anordnung oder System und Durchlaufen dieser Ordnung oder Methode*). Te stopnje je Ziller (v spisu enakega imena »*Allg. Pädagogik*«, 3. izdaja 1892) bistveno izpremenil, bistroumno razširil in jim tudi dal (ne posebno jasno) označbo »formalne stopnje«. V ukoslovjih je sedaj razvitih pet učnih stopenj: priprava, podavanje, združevanje, kratko povzetje in uporaba. Podlago pripisujejo stari trojici učnega procesa: videti, misliti, delati, kar je (z ozirom na vse čute in je že Aristotel vpostavil) bolje: zaznavanje, razumevanje in uporablanje (vaja) ali empirijski (izkustveni), logiški in tehniški moment.

Z ozirom na učenčevo stališče in zadevno učno stvarino so učitelji metodične stopnje primerno svobodno vpoštevali, a ker so nekateri šolniki

zelo poudarjali, da treba v vsakem slučaju vseh pet formalnih stopenj uporabljati, je prišlo v mnogih krajih do kaj ostrega razbistrovanja¹. Veliko hotenje neke ideje po vseobči zmagi je nastopilo v šolstvu. Herbart sam, ki je sicer na mnogih mestih jako poudarjal vpoštevanje individualnosti, se je pri napovedi svojih učnih stopenj vsekako pre naglil, ko je zahteval, da treba v vsakem najmanjšem členu (»in jedem kleinsten Gliede«) razločevati štiri stopnje pouka. Njegove stopnje (katere je pa že prej Pestalozzi stvarno bolj jasno in bolj natančno razpravljaj²) in njegovo zamotano »velikansko stavbo mišljenja« so razni strokovnjaki preprosto razumljivo označevali. Pri tem je dr. G. Fröhlich v odlikovanem spisu »Wissenschaftliche Pädagogik Herbart-Ziller-Stoys« še posebno grajal one znanstvene pedagoge, ki svoje nazore pretemno, preabstraktno in sploh nerazumljivo razvijajo, da s tem odbijajo izkoriščevanje idej za praktične namene. Seveda velja za pogoj umevanja zadostna učiteljeva predizobrazba. — Neki vzgojitelji so hoteli iz zadnje učne stopnje (zaradi večjega razvoja samostojnosti) odstraniti pri vsaki metodi neobhodno potrebno vajo. Gansberg je v spisu »Fibelleid und Fibelfreud« (Leipzig, Voigtländer, 1905) zahteval, da mora vaja iz šole izginiti (»Das Wort Übung gehört aus dem Wörterbuche der Schule gestrichen«). In vendar je to tako zahtevanje, kakor bi si kdo drznil nepojmljive naravne sile, n. pr. elektriko odstraniti, namesto isto vpreči v napredek dela.

Glede na učne stopnje in na podlagi dejanskega poučevanja je učiteljstvo priredilo in zbralo v svojih zbornikih veliko učnih slik, poleg tega pa tudi mnogokrat ugotovilo, kako je razne učne slike (obrazce, razporedbe, dispozicije) in učne stopnje najprimerneje uporabljati. O njih relativnem pomenu ima dr. Jos. Tominšek (v Pedag. Letopisu Slov. šolske matice leta 1906., str. 59) sledečo sodbo: »Najbolj fiksna metoda razočara, ako ne zbudi dovzetnosti učencev. Zato so takozvane »učne slike« le problematične vrednosti: njih veljava je retrospektivna: kažejo nam, da so se enkrat obnesle, a mi se na njih učimo, da bomo sami znali kaj sličnega.« — Nekaterе učne slike kažejo potek pouka z navajanjem premnogih vprašanj. Tu tiči dostikrat največja ovira za razvoj učenčeve samostojnosti. Ravnatelj Trunk v Gradcu (»Unterrichtspraxis f. Volksschulen«, 1915) je zelo proti zlorabi tolikega izpraševanja: »Pomni naj se dobro, da se samostojnost

¹ Na bivšem Kranjskem je završalo z nastopom (prvega) deželnega šol. nadzornika Hubada, ki je izprva tudi na vseh koncih zahteval vseh pet formalnih stopenj. Napetost in oplašenost se je šele polegla, ko je na zborovanju »Slov. šolske matice« dne 8. aprila 1903 ravnatelj Schreiner pojasnil, kako imamo tudi pri drugih opravkih take prehode, priprave, združevanja i. t. d. in da ni treba povsod po šabloni vseh pet stopenj uporabljati. V »Popotniku« leta 1903. in 1904. je pa prof. V. Bežek formalne stopnje in njih pretirano uporabo v ostri polemiki s Hubadom obširno zavračal, priznal tročlenske didaktičke stopnje Aristotela in predstavil v nadomestilo form. stopenj (sklicujoč se posebno na Diesterwega) razvijajoče — upodabljajoči pouk. Toda Bežek se pozneje — kakor je pristavil v opazki svojega »Ukoslovja« (1917, str. 188) — tudi za to metodo, ker je izredno težko izvršljiva, ni več toliko navduševal.

² Glej knjigo: Aug. Vogel »Herbart oder Pestalozzi« po Bežkovih izpiskih v »Popotniku« l. 1904., str. 68, kjer govorijo dokazi o razčlenjenosti pouka popolnoma za prednost mojstra Pestalozzija.

zavira, ako se preveč ali celo nepretrgoma vprašuje in naj se ne uporablja vprašalno razvijajoči pouk, kjer ni nič vprašati. Šola mora otroku tudi nekaj zaupati in njegovi moči prepustiti, da postane osnovna šola delavna šola, ako tudi se tako ne naziva.« Tudi Bežek govori o hibah izpraševanja in pripominja (»Ukoslovje« str. 189) pri sliki, kjer bi učitelj svoj namen hitreje in zanesljiveje z nekoliko svojimi jedrnatimi besedami dosegel: »Ono napačno postopanje je pripisovati dosledničarskemu izvajanju sicer vobče upravičenega načela, da naj ne uči učitelj ničesar, kar učenci sami vedo ali sami lahko najdejo.«

Večkrat dela preglavico začetek. Tu naj pomaga nekaj nasvetov odličnega rimskega govorniškega učitelja Kvintilijana: »Ne morem reči, kdo dela večjo napako: oni, kateremu se vse dopade, kar prihaja izpod njegovega peresa, ali oni, kateremu od tega nič ne ugaja. Pripeti se dostikrat duševno visoko stoječim mladeničem, da ostajajo samo pri trudu in so tihi samo zaradi prevelike želje, dobro govoriti. Ako smo na jasnem, kaj predmet hoče, potem nam da narava sama začetek in nadaljevanje, ker je vse dosegljivo in vse okoli nas pade v oči, če nimamo zaprtih. Zato neizobraženci in kmetje ne iščejo dolgo kakega začetka in mi se moramo tembolj sramovati, da nam olika dela težave. Kaj pa dosežemo slednjič z mnogimi pismenimi vajami, določenim čitanjem in dolgotrajnim učenjem iz knjig, ako nam ostane ista neokretnost kakor pri začetniku?«

Vobče je za pouk odločilna mnogostranska metodično razvrščena učna tvarina. »Dobra razdelitev tvarine je v resnici umotvor, ki se torej ne more na prvi udarec posrečiti, temveč ga treba vedno izboljševati. Ne sme pa biti razvrstitev tvarine nikaka veriga, temveč vodilna smernica, ki naj ne moti mislečega učitelja pri delu.« (Trunk.) — Ukoslovje je skupno ime, delo in razvoj mnogih splošnih reči ter tudi zaokrožena celota mnogih podrobno določenih delov, zato se najnatančneje in praktično spozna pri raznih predmetih. Za didaktično tehniko treba zbirati mnogo podrobnega znanja. Snov mora biti dobro porazdeljena med razrede in oddelke. Iz splošnih načel o poučevanju naj se izvajajo posameznosti, pa tako, da se malenkosti ne obravnavajo preširoko in ne potratijo dragoceni čas za ne-bistvene reči. V raznih učnih predmetih je iskati enotnost. To ni vselej lahko, ako pomislimo na mnogotere razlike v metodah med glavnimi predmeti, n. pr. pri realijah in jezikovnemu pouku. Velik razloček je na tem, pred kakšne otroke pride priznana učna slika, kakor ima isti govor, ista pesem drug učinek v drugem kraju in v drugih razmerah. S tem seveda ni izražena kaka misel, da je vse nerabno ali »za nič«, kar se komu takoj ne posreči; tudi zdravnik ne zavrže vseh zdravil, ako eno slučajno ne učinkuje. Veda vztraja v nadaljnjem smotrenem iskanju in izpopolnjevanju. Navzkriž razmetano in urejeno pa ni vse eno, a učitelj ima nalogo, da s poukom ustanavlja nov red in novo zvezo pojmovanja v raztresenih in še neurejenih učenčevih predstavah.

Moderna bolezen.¹

A. Čadež.

»Odkod ta nervoznost? Ne vem, kako more biti človek nervozen! To je samo sitnost nekaterih ljudi.« — Tako govorijo zdrave, krepke, nerazvane ter po mestnem življenju in zraku neomehkužene osebe, ki jim niti dopovedati ni moč, da je nervoznost včasih res prav nadležna in netečna bolezen. Res je, da hočemo s tem imenom danes pokriti vse telesne pomanjkljivosti, da hočemo vse bolešne občutke naprtiti nervoznosti ter zapisati skoraj vse bolehavosti na njen račun; — res je dalje, da jih ni malo, zlasti med ženstvom, ki včasih tudi po sili iščejo boleznin in raznih zdravniških atestov, pa jim je zadnje pribežališče nesrečna — v takem slučaju srečna — nervoznost. Kljub temu je pa nervoznosti v današnjih dneh sila veliko in se pojavlja včasih v taki meri in v taki obliki, da je skoraj smešno, če ne bi bili taki bolešniki milovanja vredni.

Nervoznost se pojavlja v neki oslabeledosti telesnih in duševnih moči; posledica tega je nenavadna razdražljivost, neodločnost, bojzljivost, nezmožnost za duševno delo. Vzrokov, ki pripravljajo pot tej moderni bolezni, je veliko: pri nekaterih je že postlano zanj s hereditarnim razpoloženjem; drugi imajo premalo odporne sile vsled tega, ker zanemarjajo telesno jakost; tretji se preoblože z napornim, neumornim in dolgotrajnim duševnim trudom, dočim telesu ne dovolijo ne zadostnega počitka, ne potrebne nege, ne preskrbe itd.

Mlado generacijo bi bilo treba v teh stvareh poučiti ter jo oborožiti in obogatiti z zakladnico zdravja, utrditi telo z odpornimi silami, pa tudi s krepko voljo, da bo mogla z odločnostjo nastopiti trnjevo pot križev in bojev polnega življenja.

Da se odstranijo in odvrnejo sovražni vplivi, ki utegnejo škodovati živčevju otrokovemu, bi morali starši in vzgojitelji v prvi vrsti skrbeti za pametno in previdno telesno prehranitev otrok. O tem govoriti v času, ko vsega pogrešamo, ni prav lahko; vendar pa je pomanjkanje, ki je nastalo vsled svetovne vojske, v nekem oziru še koristno: povrnili smo se več ali manj bolj k naravni prehrani. — Vsled preobilice mesnih, umetničenih in razdražljivih jedi so se poprej dostikrat osobito mestni otroci preobjedli; zraven so prišle še alkoholne pijače, ni bilo dovolj gibanja in — razpoloženja za nerzoznost je bilo na kupe. Tega danes povečini ni več. Ko bi bilo vsaj mleka, kruha in sadja dovolj, bi se tla nervoznosti skraj popolnoma izpodmaknila.

Tudi telesne vaje moramo pozdraviti kot krepko oviro, ki zabranjuje, da se ne vgnezdijo potuhnjena vjedavka. Telovadba, hoja v svežem zraku, mladinske igre: vse to priporoča že zdrav razum kot potrebno sredstvo za zdravo telesno razpoloženje in ni treba, da bi v okrepitev te trditve navajali kopico zdravniških kapacitet. Za vzor so nam že stari

¹ Nervenleiden & Erziehung. Berlin. Verlag von Karger. — Nervosität & Erziehung. Dr. Engelbert Pfeiffer.

Grki. Gimnastične borbe in igre so krepile grško mladino. Enakomerna izolika duševnih in telesnih moči, — *καλο καγαθία* — vzgoja нравnih in telesnih spretnosti, jim je bil ideal. Tudi moderna vzgoja naj ne pozabi, da ima človek razen možgan tudi srce, — da ima telo, pa tudi voljo. Dobra in poštena igra je lepo pripravna za življenje: pogumnega doleti hvala, prepirljivec umolkne, mehkužneža grajajo, občutljivega osmešijo; vse moči se zganejo, lenuh se zbudi iz dremotnosti, materin ljubljencek opusti jok... Tudi otroci, ki se jih oprijemlje že nervoznost, naj se pritegnejo k igram in telesnim vajam; nikakor bi jih ne smeli oprostiti.

Vsekakor se pa mora priznati, da je vsaka pretiranost škodljiva ter nevarna za psihično in fizično zdravje otrok, zlasti če jih nevarna častihlepnost tira, da bi se izkazali kot junaki.

Pri vzgoji naj se mladina pripravlja na bodoče življenje tudi s tem, da se zna in more sprijazniti z neprijetnostimi, ki se jim nihče ne more in ne bo mogel izogniti, da ga ne bodo pozneje zadevale kot hudi udarci, kot neznosno breme. Ni torej modro, če bi hoteli otroka obvarovati pred vsako neprisiliko in neprijetnostjo; otrok naj ne bo preveč občutljiv in nežen, marveč uči naj se, da bo mogel že v mladosti kaj prenesti, da se ne bo za vsako malenkost razvnel in razdražil. Veliko poznejših, pa že celo mladostnih zločinov in hudodelstev ima svoj vir uprav v nagli jezi, ki jo vzgojitelji niso pomagali krotiti, kar se pa pri nervozno razpoloženih otrocih ne doseže s telesnim strahovanjem, marveč z modrim in previdnim vplivanjem na um in voljo. V vseh takih slučajih bi bilo treba poučiti tudi starše, ki s svojo opičjo in pretirano ljubeznijo dostikrat razrušijo uprav najkrepkejše temelje dobre vzgoje.

Glavna stvar pri vzgoji je pa zahteva, da zbudimo ono višjo moč in znanost, ki jo potrebuje vsak človek, če hoče z lahkoto prenašati križe in težave življenja: to moč pa zajemamo v veri, ki nam ravna pogled kvišku, ki nam kaže minljivost posvetnega, pa nas naveže na večnost in na Onega, ki je najkrepkejša opora v viharjih sedanjega življenja.

Po zdravnikih priporočeno in splošno odobreno zdravilo za nervozne otroke je tudi spanje, ki naj se ga jim privoščiti 9 do 10 ur na dan, kajti v tem času se živčevje okrepi, poživi in nekako prenovi. Pri odraslih, ki imajo mnogo posla in skrbi, bi bilo svetovati, da se oprimejo primerne opravila, ki duševnih moči nič ne absorbira, marveč človeka raztrese, zaposli in razvedri, da vsaj tisti čas ne misli na vsakdanje težkoče in križe težkega poklica. V tem oziru ugodno vpliva godba, negovanje cvetlic, rezbarija, zbiranje hroščev itd. S temi opravki se prepreči marsikatera neumnost, se odpravi nevarnost alkoholnega »zdravljenja«, se izogneš obilnim stroškom za zdravniško pomoč.

Teh in podobnih nasvetov ne slišimo prvič, — a žal, da se zanje premalo brigamo in se jih domislamo šele, ko je že prepozno!

Kultura in književnost.

Vrtec. List s podobami za slovensko mladino s priložo Angelček. Leto 50. Ljubljana, januar — februar, 1920. Štev. 1., 2. Vsebina: Dr. Jos. Lovrenčič: Vrtcu! (Pesem), — M. Elizabeta: Našemu ljubljencu ob 50 letnici! (Pesem). — Dr. Ivan Pregelj: Slovenski mladinski list „Vrtec“. (1871 — 1920). — Fr. Krizostom: Jubilej. (Pesem). — Pavel Perko: Hlapčón Jurca. — Ksaver Meško: Hagara v puščavi. — Dr. Jos. Lovrenčič: Prvi koraki. — Ksaver Meško: Sanje. — J. E. Bogomil: Dobri pastir. — L. Podlogar: Iz zgodovine kranjskih trgov. (Nadaljevanje). — Turgenjev: Pojedina pri Bogu. — Francka Zupančič: Solnčna pot. — Cvetinmirski: Lev in osel. — Modrost v pregovorih, domačih in tujih. Drobiž. Slovstvo. Skakalnica. Rebus. — Vrtec obhaja letos 50 letnico in dr. Pregelj je podal mladim bralcem njegovo kratko zgodovino. Koliko duševnih delavcev je vendar zbral list v svojem krogu v polstoletni dobi! Levstik, Zupančič, Sardenko, Meško in cela vrsta drugih odličnih imen je najti med nekdanjimi in tudi sedanjimi sotrudniki. Pisatelji naših šolskih čitank ne najdejo nikjer toliko primerne gradiva, kakor je nakopičeno v 50. številkah tega mladinskega lista. Da bi učakal še drugih 50 let!

Pedagoški Letopis za leto 1916, 1917 in 1918. XVI. zvezek. Na svetlo daje Slovenska šolska Matica v Ljubljani. Uredil H. Schreiner. Ljubljana, 1919. — Med spisi je najvažnejši oni, ki ga je napisal ravnatelj Schreiner, »Preosnova jugoslovanskega vzgojstva v zmislu demokratizma«. Kdor se hoče informirati o različnih pedagoških stremljenjih, o katerih se je že pisalo v vseh mogočih oblikah v pedagoških revijah, ta najde

v tem sestavku vse v pregledu. Sestavek je pisan jezikovno in vsebinsko z večjo roko znanstvenika, katerega obzorje obsega vso nemško pedagoško literaturo, ki je dajala dosedaj tudi našemu šolstvu glavne smernice. Članek bi lahko prinesla vsaka nemška, francoska ali pa angleška pedagoška revija. Ne vem, v čem pravzaprav obstoji ta preosnova v zmislu demokratizma. Je namreč veliko vprašanje, če odgovarja res načelom demokratizma, ako bi se šolstvo preosnovalo po Schreinerjevih načelih, ako iz-
vzamemo, da je pojem demokratizma zelo elastičen. In kar je najvažnejše: da bi odgovarjalo kulturnim potrebam jugoslovanstva, o katerem danes še nimamo določene analize, ker se pač še ni moglo javiti kot kulturna enota. V kratki dobi obstoja naše države smo imeli pri-
liko čuti veliko tehtnejše misli o našem šolstvu, nego jih je podal Schreiner. Kar se ustvarja danes, je le epigon nemške kulture, ker svojih lastnih duševnih sil še ne poznamo. Kadar odpade obliž, se pokaže, če smo zmožni lastnega življenja in takrat bo vstala tudi naša šola, ki se bo oblikovala iz našega demokratizma. Tudi šolstvo se bo gradilo od spodaj navzgor in ne obratno, ker to je najtrdnjša vez med življenjem in šolo! Kadar zmaga naš demokrati-
zem, bo tudi iz njega vzknila šola. Usojam se dvomiti, da bi Schreiner začrtal trajno pot jugoslovanskemu šolstvu. Že razglabljojoči Faust je menda dejal: *Grau, mein Freund, ist alle Theorie ...* Življenje in šola sta nerazdružljiva, to spoznanje, a ne udejstvovanje, je bil največji greh in zato tragična krivda vseh šolnikov.

F. Fabinc.

Zapiski.

Ali smo katoliki nazadnjaki? Katoliška pedagoška revija »Pharus« piše med odgovori v uredniškem delu: »Resnica je, da nas katolike na vseh poljih označujejo kot nazadnjake napram vsem reformnim stremljenjem. Vzrok temu je skrb, da bi s prehitrim sprejetjem reform zagrešili proti temeljnim načelom našega svetovnega naziranja in prišli v nasprotje s cerkvenimi predpisi. Ta skrb pa ima to dobro in česar ni podcenjevati, da sprejemamo reformne predloge bolj kritično kakor marsikareri vročerkvnež. Saj so ravno na pedagoškem polju novotarije take, da se jih sprejema brez vsakega pridržka. Koliko dnevnega mnenja, medlega hlastanja in praznega besedičenja se skriva za vsem! Mnogokrat se reformatorji ne zavedajo, kakšna vez je med njihovimi predlogi in temeljnimi filozofičnimi vprašanji ter kažejo mnogokrat tako malo stvarnega in življenskega poznanja, da se je čuditi, kako nekritično se sprejemajo reforme. Priznam pa, da preveč kritično naziranje lahko ovira sodelovanje pri pozitivnem delu tam, kjer je prenavljanje potrebno. V tem slučaju si je treba biti na jasnem, če je reforma res potrebna ali se samo označuje kot taka. Če je res potrebna, potem se mora od naše strani resno pozitivno sodelovati, da ne najdemo rešitve samo teoretično, ampak tudi praktično. To je v sedanjosti nujno zlasti v vzgojnih in šolskih vprašanjih.«

Ubogí otroci. »Slovenec« prinaša v 45. številki z dne 25. februarja t. l. dva tipična članka, za katera bi bilo škoda, da bi zapadla pozabnosti. Ker »Sv. Vojska« žal ne izhaja več in ker sta članka sploh značilna za vzgojevalni način mnogih staršev, naj bodeta tu kratko navedena.

»V nekem kraju nagovori učitelj 10—12 letne otroke, naj mu odkritosrčno povedo, koliko izmed njih ni še nikdar pokusilo žganja. Izmed 32 dečkov so se javili le trije, izmed 26 deklic le 14, da

še niso pili žganja. Konec ure jih opozori, naj povedo doma, kako malo otrok še ni pilo žganja, »boste videli, kaj bodo starši rekli.« »Smejali se bodo,« se začuje iz klopi...

V fari ob štaj. meji je katehet pridobil prav lahko dečke za abstinenco. Držali so jo, dokler niso bili od staršev prisiljeni piti. Nekemu dečku so rekli doma: Do Velike noči le bodi, takrat pa bodo prišli boter in boš moral piti.«

Nam, ki imamo globlji vpogled v domačo vzgojo otrok, je le predobro znano in močno občutimo, da omenjena slučajna ništa nova ali kake izjeme, ampak splošen pojav in ne le v zadevi abstinence, temveč sploh v vseh vzgojnih vprašanjih. Take in enake slučaje mora učitelstvo beležiti skoroda vsak dan. Podira se pač lažje in hitreje, nego zida.

Če vprašam otroka, zakaj ga ni bilo v šolo, ti odgovori: »Tako rad bi bil šel, pa me doma niso pustili.« Ali: »Zakaj nisi naredil naloge?« »Mi niso pustili, so rekli, da ne smem zvezkov berderbavat.« — Neki katehet mi je tožil, da so mnogi starši največja ovira, da otroci ob nedeljah ne prihajajo k maši. Vsak tovariš pa tudi opazuje, da je videti o počitnicah jako malo otrok v cerkvi, kakih 14 dni pred začetkom šole pa se prostor pred oltarjem nena doma napolni.

Že iz navedenega bo vsak razvidel, zakaj motrimo najnovejši »šlager«, naj starši odločajo o vzgoji svojih otrok, precej skeptično. Menim, da bodo ubogi otroci, up in bodočnost naroda, zelo čudno vzgojeni, ako se prepusti takim staršem popolno odločevanje.¹ Konsek-

¹ Da bi samo starši odločali v vzgoji, ne zahteva nihče, pač pa imajo starši pravico zahtevati, po katerih načelih in v kakšnem duhu naj bo otrok vzgojen. Zato je najbolj pravično, da imajo pri šolstvu besedo starši, država, učitelstvo in Cerkev, ker s tem vzgoja ne zaide v enostransko smer. Krivično bi tudi bilo, če bi samo učitelstvo odločalo o vzgoji, katero lahko določi način vzgoje, smer in cilj pa imajo določati v prvi vrsti starši po svoji — naravni pravici. Op. ured.

ventno mora potem seveda tudi šolska obveznost pasti. Uspehe medvojnega prostovoljnega šolskega obiska pa opazujemo lahko vsak dan — v sodni dvorani. Ako se vrhutega še ubija učiteljeva avtoriteta in ugled po častnikih in shodih, potem naj se nihče ne čudi, če bodo vzgojni uspehi, kljub učiteljevemu trudu, popolnoma negativni.

Od otrokove vzgoje je odvisno, bo li njegovo življenje srečno. Zato se pravi pehati tisoče v nesrečo, ako se ne dela smotreno za dobro vzgojo naraščaja. Slabim staršem prepustiti odločevanje o vzgoji svojih otrok, se mi zdi isto, kot dati malemu otroku oster dvorezen nož v roke. Vzklik: »Dajte nam dobrih mater...« moramo vedno in vedno ponavljati. Zato pa nikakor ne zadostuje, da dobe novoporočenci seksualen pouk. Mnogo večja važnost bi se morala polagati na pouk o vzgoji otrok. Končno mora prodreti zahteva, da mora vsak, kdor se hoče poročiti, narediti izpít o najvažnejših vzgojnih vprašanjih.

A. Kržišnik.

Naš šolski položaj v Istri. »Zagrebačke Novine« poročajo (6. februarja) po knjigi Frana Barbuliča, »Pučko šolstvo v Istri«, da že pred vojno 10.000 jugoslovanskih otrok ni nobene šole obiskovalo. V Istri je bilo pred vojno 380 jugoslovanskih (slovenskih in hrvaških) in 408 italijanskih učiteljev kljub jugoslovanski narodni večini. Sedaj so vse naše šole zaprli in mesto njih otvorili italijanske. Naš narod je na deželi prepuščen svoji usodi, ostal je brez glave in orientacije. Iz večine je nastala manjšina, ki si ne more pomagati, ker ji manjka glava. Gospodarske organizacije ne morejo uspevati, ker nimajo ne spretnih strokovnih sil, ne dovolj kapitala. Ako se narod v Istri pusti brez pomoči, mora polagoma podleči. Slab in siromašen, kakor je ves naš tamošnji narod, propada vedno najprej, ker ne more odklanjati pomoči, ki prihaja od kake sramotne strani. Vsakdo, ki mu težki socialni položaj poboljša, mu je dobrodošel. Hrvatska umeva, da je Istra s svojim etnografskim značajem njen del in da jo veže dolžnost, da je ne zapusti. Osijek sam je v enem dnevu daroval

sto tisoč kron za sklad narodni obrani in gotovo ta čin ne ostane osamljen.

F. Lužar.

Vpoštevanja vreden nasvet. Tovariš Koželj nam piše, da naj bi se učiteljstvo bolj zanimalo za prosvetno delo zunaj šole. Pri vsaki podružnici naj bi se izvolili posebni odbori — literarni odseki, ki bi imeli nalogo, da prireajo v okraju predavanja in slično. Hodili najbi drug k drugemu in predavali o šoli, vzgoji itd. To misel prav toplo priporočamo in naj v nji razpravljajo vsi podružnični odbori. Sklepi, kakor tudi morebitne tozadevne prireditve, naj se naznanjajo odboru, ki bo o njih objavljajl poročila v »Slov. Učitelju.«

Konec alkohola v Ameriki. Dne 16. januarja je v severno-ameriških Zveznih Državah pravomočen postal ustavnim potom sklenjeni zakon proti zabranitvi alkohola. Ta zabranitev se je uvedla že 1. julija 1919 kot začasna vojna odredba, a sedaj je stopila v moč na temelju ustavnega zakona. Po tem zakonu se ne smejo več prodajati alkoholne pijače, ker znači velik preobrat ne samo v moralnem, temveč tudi v gospodarskem življenju. Ukazano je takoj zapreti 300.000 gostilnic, na tisoče pivovarn in drugih tvornic alkohola. Proti vsem producentom se je ameriški zakonodajalec postavil na stališče, da ne bo nikomur plačal odškodnine. V Ameriki je značilna politična stranka proti pivnicam »Anti Saloon-Party«, katere smoter je izvedenje prepovedi točenja alkoholnih pijač po vsej Uniji. — V Evropi je zabranjeno točenje pijač na Finskem in Islandskem.

F. Lužar.

Dovolj je igre. Zadnje čase smo doživeli žaloigro, da je dijak zastrupil svojega součenca. To je le iskra, ki je trenutno razsvetlila ozračje, v katerem se giblje mladoletna srednješolska mladina. Včasih je mladina debatirala o literaturi, umetnosti, zanimala se je za šolo in tudi bolj temeljito študirala. Danes prevladuje strast, pohlep po denarju, ples in popivanje je vsebina dijaškega življenja. Ne bomo preiskavali, koliko krivde na teh razmerah leži v občem zastrupljenem ozračju, ki je spravilo tudi mla-

dino v močvirje. Eno pa je: imamo šolsko oblast, ki ima nekaj pravice nad to mladino ali bi jo vsaj moralo imeti. Kaj pa naj rečemo, če ravno to oblast lahko obdolžujemo sokrivde nad temi razmerami? Ali se ne zastruplja že ljudsko-šolska mladina, ki so jo izročili strankarskim telovadnim organizacijam? Kdo je kriv, da se danes že sedemletni otroci sovražijo in psujejo? Kdo je bil tisti, ki pusti mladino preplesati cele noči? Če poznajo in spravijo na svetlo vse šolske paragrafe, kadar je treba pomagati svobodomiselnemu učitelju do »pravice«, da se pokoplje poštenega krščanskega učitelja, potem bi se morali tudi najti paragrafi, ki bi zadržavali mladino v mejah dostojnosti. Ljudsko-šolsko učiteljstvo prehaja v anarhizem in se cinično upira poštenemu šol. nad-

zorniku — oni, ki bi morali govoriti, pa molčijo. Učitelj anarhist — kaj naj bo mladina? Ob dvanajsti uri kličemo šolski oblasti, da se spomni svoje dolžnosti in otrese neopravičljive slabosti. Paragrafi naj učinkujejo tam, kjer je res potreba! Že preveč razkrojilno je vplival svobodomiselni nihilist na našo najvišjo šolsko korporacijo. Naše pošteno krščansko ljudstvo bo tirjalo nekega dne odgovor! Močno roko ali pa pojdite, da ne boste — sojeni. Omahovanja in cinčanja je dovolj, škode že čez mero... Vzgoja ni rokodelstvo. R. Kodrič.

Kulturno delo. Slomškova zveza prične izdajati mladinsko in učiteljsko knjižnico. Prihodnji mesec izide 1. številka »Učiteljske knjižnice« in sicer od Anice Lebar o pouku in vzgoji slaboumnih, ki je že v tisku.

Društvena in stanovska kronika.

Prijatelji, slabo ste poučeni! »Pokret«, organ Saveza učiteljskih društev v Dalmaciji, piše v 1. številki letošnjega letnika med »Književnostjo« tudi o jubilejni številki »Učiteljskega Tovariša« ter pravi: »Donosi vrlo lepih članaka i rasprava iz pera najboljih učiteljskih pisaca, kao: E. Gangla, I. i J. Dimnika, F. Marolta, F. Erjavca, I. Petriča i drugih.« — J. Dimnik, F. Marolt in J. Petrič pisatelj! Dobro je, da slovensko učiteljstvo ne dobi »Pokreta« v roke, ker tega bi mu gotovo ne odpustilo. J. Dimnik je napisal vrsto znamenitih letnih poročil, ki bi jih danes najraje spravil s sveta. F. Marolt je ravno v jubilejni številki odložil znani pamflet na »Slomškovo zvezo« in Petrič — no — Petrič se podpisuje pod zbirko rezervnega zaklada. Ta triperesna deteljica pa res ni dika in ponos jugoslovanskega učiteljstva in prav iz srca želimo, da bi imeli dalmatinski tovariši boljše mnenje o slovenskih učiteljih.

Ali je mogoče? Zakaj je pisal Cankar »Hlapce«? V štev. 8. »Učit. Tovariša« pridno hujška proti nadzorniku Simonu in pravi: »Ni pa samo jeseniško učiteljstvo proti njemu (namreč Simonu), temveč ogromna večina radovoljškega in kranjskega okraja. Ni to upor, temveč je to za današnje čase patriotsko (!!!) dejanje, ki se v interesu države mora izvršiti!« — Tako! Ljudje, ki so celo vojno polnili predale »Učit. Tovariša« s poročili, koliko je »napredno« učiteljstvo nabralo vojnega posojila in za avstrijski »Rdeči križ«, ti ljudje bi radi vzeli danes jugoslovanski patriotizem v zakup in blatili Slomškarje, ki niso znašali Avstriji »patriotičnih« zbirk.

Posel, ki so ga v avstrijskem parlamentu opravljali razni Wolfi, Marhki in Schönererji, so prevzeli sedaj pri uredništvu »Učiteljskega Tovariša«. Vi hočete vzgajati jugoslovansko mladino, vi — Hlapci?! Cankar, obrni se v grobu!

V Slomškovo zvezo je vstopila gdč. Franciška Oražem, učiteljica v Ribnici, kar je zadnjič pomotoma izostalo.

Upravištvu lista je pričelo tirjati zastalo naročnino. Ako je kdo pomotoma prejel »Opomin«, dasi je že plačal naročnino, naj oprost.

Dvorno žalovanje so priredili pri Zavezi ob priliki odhoda absolutistične vlade v Slovenijo. Dimnikovo družinsko glasilo »Učit. Tovariš« je že davno naredilo križ čez poverjenika dr. Verstovška, v zahvalo, ker jim je šel vse preveč na roko. »Zlahta« je odšla, kajti oca Dimnik so bili v botrinji z dr. Žerjavom in znani so nam vsi lepi načrti, ki so jih imeli ti možje s slovenskim šolstvom. Dalekovidnosti in posebne modrosti nismo pri njih še nikdar opazili in smo jih na to že večkrat opozorili. Zato pa je dobro, če se človek tudi v sreči ne prevzame, ampak se večkrat spomni na tisto: Danes meni, jutri tebi... Res, božji mlini meljejo počasi, a — sigurno. Ali ne, gospod Petrič in drugovi?

Kakšnim ljudem izročajo šolska vodstva? Višji šolski svet je sklenil, da se mora nadučiteljsko mesto v Šiški takoj razpisati. Začasno vodstvo je prevzel učitelj Petrič, — to je oni, ki se podpisuje pod zbirko rezervnega zaklada »Zaveze« in mu Dalmatinci radi tega pravijo »pisatelj« — kateri pa ni mogel

napraviti niti mature in ne izpita iz nemščine. Najbolj žalostno je pa še to, da hočejo taki ljudje nastopati kot »voditelji« slovenskega učiteljstva. Nič manj žalostno seveda ni, da naša zapeljana šolska oblast take ljudi protežira in s tem sama sebi daje ubožno spričevalo. Avstrija je bila včasih krivična, a je vsaj zahtevala najprimitivnejšo kvalifikacijo.

Član višjega šolskega sveta je postal g. F. Lavtižar, bivši ljubljanski šolski nadzornik, sedaj uradnik pri socialni oskrbi. Zastopa poverjenstvo za socialno oskrbo. Prednica je bila ga. Štebi, po mišljenju soc.-demokratinja. Naj bo to tov. Lavtižarju vsaj nekoliko v zadoščenje, ker je moral po krivici prestatiti največ blatenja od strani svojih kolegov okoli »Učit. Tovariša«. To je bila pa tudi bridka in draga šola za »Slomškovo zvezo«, ki je preveč verjela lepim besedam svojih nasprotnikov!

Izpraševalna komisija za slovensko stenografijo. Hrvaška vlada je leta 1893. ustanovila na zagrebškem vseučilišču izpraševalno komisijo za hrvaško stenografijo. Kdor hoče biti nameščen za učitelja stenografije, mora napraviti skušnjo pri tej komisiji. Leta 1910. je ista vlada določila, naj ta komisija izprašuje tudi kandidate, ki hočejo napraviti skušnjo iz slovenske stenografije. Ta odlok je važen za razvoj naše stenografije, ker je pozivil zanimanje zanjo. Pri zagrebški komisiji je napravilo skušnjo iz slovenske stenografije 15 kandidatov in 12 kandidatkinj. Zadnja skušnja je bila meseca novembra 1919. Sedaj je pa naše poverjenstvo za uk in bogočastje z odlokom z dne 21. januarja 1920, št. 174, začasno ustanovilo izpraševalno komisijo za slovensko stenografijo v Ljubljani in je izdalo primeren pravilnik, ki ga je priobčilo v Uradnem listu deželne vlade za Slovenijo dne 30. januarja 1920. Preizkušnjo more delati, kdor je dovršil srednjo šolo ali drug istopraven učni zavod. Preizkušnje se vrše vsako leto meseca aprila in oktobra. Druge zahteve so razvidne iz pravilnika. J. Pavlin.

Poziv! Kakor smo že javili, pojdemo letos zborovat v Maribor. Da pa nam bode mogoče za zborovanje vse predpriprave urediti pravočasno, zato pozivljamo, da se vsi, ki pohitite z nami, takoj priglasite. V Mariboru ostanemo tri dni in moramo vedeti prej za število udeležencev radi oskrbe prehrane in stanovanja ter vozni listkov itd. Dalje prosimo za referente. Kdor bi ob tej priliki rad referiral, prosimo, da nam naznani tēmo. Radi bi imeli tozadevna naznanila pravočasno v rokah, da nam bode mogoče sestaviti pravočasno tudi ves vsposred naše prireditve. Vse prijave sprejema nadučitelj Ivan Štrukelj, Vič pri Ljubljani. Pošiljajo pa se tudi lahko na naslov: »Slomškova zveza« v Ljubljani.

V ravnanje. Od strani nam nasprotnih tovarišev prihaja v posameznih okrajih močan pritisk za vstop v njihove organizacije.

Ako se udeležujete kje sestankov, ki imajo namen ustvariti ujedinenje, tedaj je vaša dolžnost, da delate za ujedinenje samo na načelih, ki jih je sprejel naš občni zbor. Vidi »Slov. Učitelja« št. 2. letošnjega leta. Zahtevajte, da se pravila okrajnih učiteljskih društev izpremene v našem zmislu. Dalje opozarjamo na članka tovarišev Pečjaka in Štruklja, ki sta izšla v lanskem letniku. Upamo, da podeželsko učiteljstvo še ni tako strahovito prožeto strankarstva, kakor so ljubljanski voditelji »Zaveze«, ki jih skoraj ni mogoče dvigniti iz starih kolesnic. O vseh pojavih pa nas obveščajte, da pravočasno dobite morebitne potrebne direktive.

Rezervni sklad »Zaveze« in člani »Slomškove zveze«. Politične stranke zbirajo rezervne sklade, da jih uporabljajo v volilni borbi proti nasprotnikom. Nobenemu nasprotniku, in če je še tako omejen, ni še nikdar prišlo na misel, da bi bil kdaj prispeval v sklad — recimo S. L. S. Ker »Zaveza« liberalnega učiteljstva še ni UJU, bi tudi nobenemu našemu članu ne smelo kaj takega priti v glavo. Žalibog, da se je to zgodilo tam doli na Dolenjskem nekje. Mi to zadevo tembolj obžalujemo, ker imamo od zadnjega občnega zbora tudi svoj rezervni sklad, za katerega pa menda tista dva naša člana niti ne vesta. Malo več politične modrosti bi ne škodovalo nekaterim našim članom, že zato ne, da jih nasprotniki ne bodo smatrali za — Pepčke. Za naš rezervni sklad zbira prispevke tovariš Gustav Pirc, učitelj na II. mestni deški šoli v Ljubljani.

† **Jos. Cizel.** V pojasnilo k nekrologu v XXI. letniku »Slov. Učitelja«, št. 1, pripomni uredništvo po naknadnih informacijah pisca tistih vrstic sledeče: Pisec niti najmanj ni imel namena vreči kako pego na ožji obiteljski krog, dobro vedoč, da bi delal s tem krivico preblagemu umrlemu očetu, ki je ljubil z vsem srcem svoja dva otročiča in svojo ženo in se tudi zgledno in brezprimerno za njih blagor žrtvoval. — Naravna posledica njegovega značaja že je sama rodila najlepšo ljubezen in harmonijo v rodbinskem krogu. Da pa se nobeni obitelji, ne očetu, ne materi ne morejo izpolniti vsi upi, da je trnjeva pot zemeljska za marsikoga, da pride do razočaranja — do neizpolnitve stavljenih ali vsaj namišljenih upov — to pa je vobče in povsod; brez teh ni nihče na svetu, ker smo pač ljudje. — In le v tem smislu so bile dotične besede napisane, ki nimajo namena nikomur podtikati kakega očitanja, bodisi blagemu rajnemu, bodisi prerano zapuščeni obitelji.

Poziv! Tovariše in tovarišice pozivljamo, da nam pridno pošiljajo poročila in dopise o šolskih vprašanjih in dogodkih, ki se pojavljajo po deželi. Kar bode bolj internega značaja, bomo objavljali v »Slov. Učitelju«, kar pa splošnega, to pa v drugih listih. Že sedaj vabimo tudi vse, ki hočejo prispevati kaj za slavnostno številko, ki jo izdamo ob pro-

slavi dvajsetletnice »Slomškove zveze«. Veliko duševnih zakladov je med učiteljstvom in te je treba dvigniti. Naše literarno polje je tako široko, da na njem vsak učitelj najde lahko svoj kotiček. Nobenega slovenskega učitelja bi ne smelo biti, da bi tekom leta ne spisal vsaj po en članek pedagoške ali didaktične vsebine. Če hočemo, da naj že učenci producirajo, moramo producirati tudi sami.

Novomeška podružnica se pridno giblje na šolskem polju. Lansko leto so njeni člani sestavili podrobne učne načrte za pouk zgodovine. Ti načrti bi bili že izšli, da ni toliko zaprek v tiskarski stroki. Letos se je podružnica lotila zemljepisnega pouka in sestavila podrobne načrte, in sicer za enorazrednice: gđc. Ema Andrejčičeva, za dvorazrednice: tov. M. Kalan, za trirazrednice: tov. Franc Štular, za štirirazrednice: gđc. Nežika Kosec, za petrazrednice: samostanska šola v Šmihelu. Ker v novomeškem okraju nimajo šest- in večrazrednic, zato naj bi nadaljevanje tega dela prevzela kaka druga podružnica. V mislih imam tu podružnico za ljubljansko okolico, ki ima več višje organiziranih šol: Vrhnika, Št. Vid, Moste, Ljubljana, Dev. M. Polje itd.

Novomeška podružnica je sklenila sledečo izjavo: »Učiteljstvo novomeške podružnice Slomškove zveze, zbrano dne 5. februarja 1920, soglasno izjavlja, da pristopi k okrajnemu učiteljskemu društvu za novomeški okraj, ki bo del Unije jugoslovanskega učiteljstva, z dostavkom, da ne plača niti vinarja članarine za Zavezo, pač pa bode plačevalo članarino za UJU, kadar se ista določi. Obenem pa izjavlja, da je pripravljeno prispevati za rezervni sklad.« — Taki sklepi naj se pošiljajo najprej centralnemu odboru v razpravo, da o njih razpravlja in potem daje podružnicam potrebne direktive, ki se mu zde potrebne. Sicer pa svetujemo vsem voditeljem podružnic, da se držijo pravil. Če pa se posamezniki ne čutijo več srečne v naši organizaciji, naj si za izstop izbere malo bolj primerno pot in ne tako komplicirano in smešno. Kdor nima načel, le iz Zveze, da vsaj ne bode delal več zmede.

Razpis službe. Na mestni pomožni šoli je vsled odredbe višjega šolskega sveta za Slovenijo z dne 30. januarja 1920, št. 20.446/19, s šolskim letom 1920/21 stalno popolniti novov sistemizirano mesto strokovnega učitelja za rokotvorni pouk na tej šoli. Prednost za podelitev te službe imajo prosilci, ki so za ta pouk že usposobljeni. Učitel rokotvornega pouka bo imel obenem nalogo, med velikimi počitnicami prirejati učne tečaje za izobrazbo učiteljev rokotvornega pouka. Prosilci, ki reflektujejo na to službo, naj svoje pra-

vilno opremljene prošnje službenim potem vlagajo pri podpisanim šolskem svetu najkasneje do 30. aprila 1920. — Mestni šolski svet v Ljubljani, dne 3. marca 1920.

Široka usta. Zadnji »Učiteljski Tovariš« izjavlja na ves glas to-le: »Lavtižar ne sme soodločevati v višjem šolskem svetu o usodi učiteljstva.« — Že danes povemo »Tovarišu« na ves glas, da bo Lavtižar soodločeval v višjem šolskem svetu, da pa v doglednem času marsikdo drugi ne bo. Primate najprvo svojega Dimnika za ušesa in ga vrzite iz šolske korporacije — potem se morda kaj pogovorimo. Učiteljstvo bo še lahko soodločevalo o svoji usodi, klika iz »Učiteljske Tiskarne« — nikdar več.

Pomotoma je izostal na naslovnem listu lanskega letnika »Slov. Učit.« pri naslovu izraz »krščanski«, kar naj blagovolijo naročniki vzeti na znanje. Sedaj bo menda tudi »Učit. Tovariš« zadovoljen!

Poverjenika Verstovška napada »Učit. Tovariš« v svoji zadnji številki. Vprašamo: Ali je še sploh pošten človek na svetu, ki bi ga ne bil ta list oblatil? Ali je potem čudno, da je ime »učitelj« na tako slabem glasu?

Ogenj in žveplo bljuva »Učit. Tov.« v št. 10 na urednika »Slov. Učitelja«, ker jim je list povedal nekaj bridke resnice. To je najbolj enostavno: Kadar zmanjka dokazov — oblati! Tako se »Tovariš« res ne izneveri svojim tradicijam!

O čistih rokah govori klika, ki polni predale najobskurnejšega lista »Učit. Tovariša« ter napada po stari navadi Slomškarje. To dela ona klika, ki je prejela od mestne občine v Ljubljani razne podpore, ki jih Slomškarji niso bili deležni. Društvo za siročad je prejelo pred enim letom večjo množino blaga, ki je bilo namenjeno izključno revnim otrokom. Vemo pa gotovo, da ga je bila deležna tudi klika iz »Učit. Tiskarne«. Nikar ne začenjajte poglavja o čistih rokah — smili se nam učiteljski — stan!

Koritarji se oglašajo. Če stopiš psu na rep, zacvili; tako je tudi s koritarji okrog »Učiteljske Tiskarne«, če se jim pove, kar jim gre. Med te spada tudi znani Marolt, ki je pričel sedaj v tem listu odlagati svoje duševne produkte.

V denarnih stiskah so pri »Zavezi« radi izdajanja »Učit. Tovariša«. Članarino hočejo zvišati na — 120 K. Pametni učitelji predlagajo, da naj bi izhajal list samo enkrat ali dvakrat mesečno. Naše mnenje je, da bi slovenska kultura ne trpela niti trohice, če bi »Učit. Tovariš« v tej obliki nikoli več ne izšel. Učiteljstvo bi imelo od tega samo stanovsko korist, če preneha »laibžurnal« znane klike.

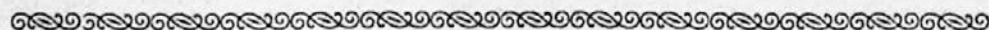
V obrambo.

Kaj očitajo Lavtižarju? Štev. 10 »Učit. Tov.« pove, kar je baje prepisal iz zapiskov viteza Kaltenegegra, to-le: »Wie der Schulinspektor Lavtižar brevi manu mitgeteilt hat, kennen die Schüller der V. Klasse der I. städt. Volksschule (Lehrer Ambrožič) und der VI. Klasse der IV. städt. Volksschule (Lehrer Likar) die österreichische Volkshymne nicht. Ein Bericht wird gewärtigt, Kaltenegger.« — To je sedaj njegovo hudo delstvo! Vzdržujemo se vsake sodbje, ker je stvar osebnega naziranja, kako kdo sodi o tem. Ugotovimo pa sledeče: Lavtižar je bil imenovan za nadzornika od avstrijske vlade in zaprisežen na njene zakone. Avstrijske oblasti so pa zahtevale znanje avstrijske himne in so bili nadzorniki in šolski voditelji za to osebno odgovorni. Spominjamo se, da so vsi »pridni« nadzorniki spraševali učitelja pri nadzorovanjih, če znajo otroci cesarsko himno, in celo pokojni Levec se je zanimal za take zadeve. Tudi Ganglovo berilo ni brez avstrijske himne. Ali mar naša država ne zahteva »patrijotične« vzgoje in je med temi »Učit. Tov.« najbolj glasen, kakor je pod avstrijsko vlado vedno dokazoval svoj patrijotizem. Pred kratkim smo čuli, da je učitelj denunciral učitelja, češ, da je premalo glasno proslavljaj narodni praznik. Res, sedanja država je narodna in se ne da primerati s prejšnjo. Toda če se postavljate na stališče, da je bil Lavtižar denuncijant, potem je vsa klika iz »Učitelske Tiskarne« sestavljena iz samih denuncijantov. Denuncijant kot značaj je enakovreden, če je jugoslovanski, španski, avstrijski ali pa kitajski. Vsaj polovica Jugoslovancev ni tako zelo »patrijotičnih«, kakor je »Učit. Tov.«, in vse te bi morali po njegovi logiki zapreti ali pa pobesiti. Zakaj pa svojih »patrijotov« ne vržete na cesto? Zakaj trpite Dimnika v svoji sredi, zakaj tistega trubadurja, ki je tako lirčno opeval Fries-Skeneja, »prijatelja« tržaških Slovencev? Prinesite vendar enkrat k sebi višjega šolskega sveta letna poročila go-

spoda Dimnika! Slomškova zveza jih pošlje prilično v Belgrad, da si ogledajo zastopnika učiteljske »klike« v višjem šolskem svetu. Koncem naj še pripomnimo, da »Učit. Tov.« ni prinesel pismenega poročila bivšega nadzornika Lavtižarja, iz katerega bi bilo razvidno, kaj je pravzaprav poročal kot uradni poročevalec. Prepričani smo, da ima omenjena »klika« tudi med svojimi prijatelji nadzornike, ki so učinili kako podobno »hudo delstvo« — toda treba je — dvojne mere. V tem oziru zbiramo potrebno gradivo, da ga priobčimo, kadar bo »Tovariš« v tem oziru zopet bolj glasen. Pokazati hočemo, da je njegov jugoslovanski patrijotizem precej umetno našemljen in prisiljen.

Ali hočete boj na nož? Glasilo liberalne učiteljske klike »Učit. Tovariš« je pričel sistematično hujskati proti članom Slomškove zveze. Vsled tolerance katoliške učiteljske organizacije je postal prejšnji urednik »Tovariša« višji šolski nadzornik. To imenovanje je vzbudilo med voditelji naše ga naroda nejevoljo, ker zastopa mož nazore, ki so nasprotni krščanskim nazorom: Molčali smo, toda če ne bo miru, vrnemo z enakim orožjem, da bo naše ljudstvo zapiralo šolska vrata, kjer se bo pojavil, in obdržalo otroke doma. Svarimo o pravem času, da ne ubijete s takim bojem še tiste mrvice spoštovanja do šolstva, ki ga že dosedaj niste ubili. Menda vam je znano, kako težko stališče ima šola med ljudskimi množicami. To smo povedali ob enajsti ur!

Kdo polni predale »Učit. Tovariša«? V ta list v zadnjem času pridno dopisujejo bivši kandidati Slomškove zveze, ki jih ni hotela sprejeti v svojo sredo. Tem naj »Tovariš« kaj napiše o metamorfozi. Med njimi se je n. pr. mokrnoški nadučitelj Pirnat pismo ponujal rajnkemu dr. Lampetu za okrajnega šolskega nadzornika. To poglavje pričnemo, kadar nas trobilo liberalnega učiteljstva zopet napade. Tudi o koritih bomo še marsikaj povedali!

»Slovenski Učitelj« izhaja sredi vsakega meseca. Uredništvo in upravnništvo je v Ljubljani, Židovska steza 4/III. Naročnina za društvene člane K 40.—, za nečlane K 30.—. (Pri društvenih članih je v naročnini vračunjena društvena članarina. Vsak društveni član mora biti naročnik lista.) Spisi in dopisi se pošiljajo uredništvu do 2. vsakega meseca. Reklamacije, naročnino in dopise sprejema uredništvo »Slovenskega Učitelja« v Ljubljani.

Last »Slomškove zveze«, — Oblastem odgovoren I. Labernik, učitelj na Rakovniku.
Tiska »Jugoslovanska tiskarna« v Ljubljani.